

Grażyna Markiewicz

Zbiory regionalne Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Zamościu

Zbiory regionalne Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Zamościu gromadzone są w Dziale Informacyjno-Bibliograficznym. Podstawy warsztatu regionalnego stworzył księgozbiór, wydzielony ze zbiorów biblioteki. Od powstania w 1979 r. Działu Informacyjno-Bibliograficznego systematycznie są gromadzone, opracowywane i udostępniane publikacje tematycznie związane z Zamojszczyzną.

Zbiory Działu Informacyjno-Bibliograficznego są zróżnicowane pod względem formalnym i wydawniczym. W skład warsztatu wchodzi: literatura regionalna (2672 vol.), bibliologiczna, czasopisma, księgozbiór informacyjny, bibliograficzny (3810 vol.) oraz katalogi i kartoteki w wersji tradycyjnej i elektronicznej. Łącznie księgozbiór liczy 6482 vol.

Zbiory regionalne obejmują druki zwarte (książki, broszury o tematyce historycznej, społeczno-politycznej, kulturalnej (wydane w języku polskim, niemieckim, angielskim, francuskim), wydawnictwa ciągłe (czasopisma, artykuły z czasopism). To także zbiory specjalne w skład których wchodzi: grafika, zbiory ekslibrisów, stare druki, kartografia, dokumenty audiowizualne (kasety video, nagrania na taśmach magnetofonowych, CD ROM-y). Zbiory te ze względu na odrębne zasady gromadzenia, opracowania i przechowywania są gromadzone w Oddziale Zbiorów Specjalnych, znajdującym się w tym samym lokalu co pozostałe zbiory. Zakres tematyczny zbiorów regionalnych obejmuje wydawnictwa ze wszystkich dziedzin wiedzy, piśmiennictwo naukowe, popularnonaukowe oraz literaturę piękną i poezję.

Zasięg terytorialny zbiorów regionalnych obejmuje obszar województwa lubelskiego do roku 1975 r., a po reformie teren województwa zamojskiego, obecnie powiatu zamojskiego, hrubieszowskiego, biłgorajskiego i tomaszowskiego.

Zbiory są uzupełniane drogą zakupów w księgarniach, na aukcjach antykwarycznych oraz otrzymywane w formie darów. W latach osiemdziesiątych nawiązano współpracę w sprawie nabywania egzemplarza regionalnego z instytucjami, prowadzącymi działalność wydawniczą. Współpraca z drukarniami, towarzystwami regionalnymi oraz autorami umożliwiła nam uzupełnienie wydawnictw regionalnych oraz dokumentów życia społecznego.

Największy zbiór wśród bogatej literatury regionalnej stanowią wydawnictwa XIX i XX -wieczne np.: *Dziennik Konfederacji Tarnogrodzkiej przeciw wojskom saskim zawiązany w Polsce (1715-1717)*. - Poznań, 1841; *Uwagi nad życiem Jana Zamojskiego kanclerza i hetmana*. - Kra-

ków, 1861; Zamość w roku 1809 / Pieszko Michał - Zamość, 1931; *Czasopiśmiennictwo techniczne polskie przed rokiem 1875*. - Warszawa, 1904; *Topograficzny zasób drukarni i Akademii Zamojskiej w roku 1617* / Birkenmajer Aleksander. - Kraków, 1936.

W zbiorach regionalnych znajdują się biografie i pamiętniki ludzi, którzy żyli i działali na naszym terenie lub są związani miejscem urodzenia np. *Jan Zamojski jako reformator wyższego szkolnictwa w Polsce* / Lempicki Stanisław. - Kraków, 1918; *Stanisław Staszic* / Emma Bogusława. - Tarnów, 1913; *Łukasiński*. T.1 - 2 / Askenazy Szymon. - Warszawa, 1929; *Wspomnienia* / Zamojska Zofia. - Londyn, 1961; *Moje przeprawy: pamiętnik Andrzeja hr. Zamojskiego z czasów powstania listopadowego 1830-1831*. - Kraków, 1911; *Życie moje oraz wspomnienia o Andrzeju i Konstancji Zamojskich* / Wybicki Józef. - Kraków, 1921; *Zygmunt Klukowski : lekarz ze Szczebrzeszyna 1885-1959* / Przysada Aleksander. - Szczebrzeszyn, 2000; *Maurycy hrabia Zamojski : zarys losów życiowych i politycznych oraz wgląd w struktury gospodarcze ordynacji* / Janicka Joanna. - Lublin, 2000. Biografie osób związanych z regionem wzbogacają przyczynki do życiorysów zamieszczone w prasie regionalnej.

Historię regionu uzupełniają monografie takich miejscowości jak: Horodło (*W pięćsetlecie Horodła* / L. Kalinowski. - Kraków, 1913), wsi Udrycz (*Monografia wsi Udrycz powiatu zamojskiego* / Jan Gaździcki. - Zamość, 1929); wsi Rachodoszcze (*Zarys historii wsi Rachodoszcze, 1696-1998* / Stanisław Szewczuk. - Słupsk; Łódź, 1999 i *Monografia wsi Rachodoszcze powiatu zamojskiego* / Jan Gaździcki. - Zamość, 1929), Tomaszów Lubelski (*Szkice z przeszłości miasta kresowego* / Peter Janusz. - Zamość, 1947), Grabowiec (*Siedem wieków Grabowca* / Waclaw Jaroszyński. - Lublin, 1991), Józefów (*Dzieje Józefowa* / Ćwik Władysław. - Józefów, 1992), Biszczka (*Szkice z dziejów Biszczy* / Zofia Gałka-Kańska. - Biszczka, 1995), Dzierażnia (*Perła Roztocza* / Norbert Samulak. - Kielce, 1996), Gródki (*Gródki: dzieje wsi Roztoczańskiej* / Roman Tokarczyk. - Lublin, 2000).

Cenny materiał źródłowy do badań historycznych stanowi zbiór czasopism i wydawnictw z okresu międzywojennego, m. in. Księgarni Polskiej Stefana i Zygmunta Pomarańskich, wydany w seriach „Biblioteczka Kroniki Powiatu Zamojskiego” oraz „Książnica Zamojska”.

Listę tę uzupełniają wydawnictwa Koła Miłośników Książki w Zamościu, np. *Pamiętnik Zjazdu Naukowego im. Szymona Szymonowica we wrześniu 1929*. - Zamość, 1930; *Zamość* / Zofia Serafin - Sochańska. - Zamość, 1925; *Kwadraty* / Stanisław Młodożeniec. - Zamość, 1925; *Wspomnienia starego lekarza o czasach powstania listopadowego (1825-1835)* / Łukaszewicz Kazimierz. - Zamość, 1937; *Współczesna poezja polska 1915-1935* / Adam Szczerbowski. - Warszawa, 1936.

Współcześnie działające towarzystwa regionalne mają bogatą tradycję wydawniczą. Swoimi wydawnictwami wzbogacają wiedzę o regionie.

W zbiorach znajdują się wydawnictwa Towarzystwa Regionalnego Hrubieszowskiego (*Dzieje Hrubieszowa w świetle źródeł dokumentów i zabytków historycznych* / Antoni Wiatrowski. - Hrubieszów, 1957; *Katalog hrubieszowskich stempli* / Adam Patro. - Hrubieszów, 1981; *Powiat horodel-*

ski w roku 1472 / Henryk Stamiński - Hrubieszów, 1988; „Biuletyn TRH”; *Hrubieszów : zarys historii miasta* / Gustaw Grotthus. - Hrubieszów, 1990; *Region hrubieszowski* / Wincenty Piątak. - Hrubieszów, 1993; *Najdawniejsze dzieje Ziemi Hrubieszowskiej: (do XV w.)* / Marek Gędek. - Hrubieszów; Lublin, 1996; *Z Hrubieszowa nad Huczwą* / Stanisław Zygmunt Drewnik. - Hrubieszów, 1997; *Pieśni Oddziałów Partyzanckich Zamojszczyzny* / Edward Słoniewski. - Hrubieszów; Lublin, 1999), Zamojskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (*Zamość i Zamojszczyzna w dziejach i kulturze polskiej*. - Zamość, 1969; *Szkolnictwo Zamościa w dwudziestolecium międzywojennym* / Bogdan Szyszko. - Warszawa, 1987; Tegoż: *Liceum Ogólnokształcące im Jana Zamojskiego w Zamościu w latach 1945-1985 : zarys monograficzny*. - Zamość, 1987; „Rocznik Zamojski” T. 1-3), Tomaszowskiego Towarzystwa Regionalnego (*Tomaszowskie za okupacji* / Janusz Peter. - Tomaszów Lubelski, 1991; *Doktor Janusz Peter twórca Muzeum Regionalnego* / Zdzisław Spaczyński. - Tomaszów Lubelski, 1982; *Burmistrzowie miasta Tomaszowa Lubelskiego w latach 1918-1997* / Cisło Bolesław. - Tomaszów Lubelski, 1997; *Doktor Janusz Peter : społecznik i regionalista* / Janusz Brodowski. - Tomaszów Lubelski, 1997; „Tomaszowska Teka Regionalna” nr 1-2. - Tomaszów Lubelski, 1997; *Tomaszowskie pomniki* / Bolesław Cisło. - Tomaszów Lubelski, 1988; *W dawnym Tomaszowie* / Bolesław Cisło. - Tomaszów Lubelski, 1991; *Tomaszowskie w powstaniu styczniowym* / wybór i oprac. całości Antoni Walentyn. - Tomaszów Lubelski, 1992; *Smocza jama* / Marian Adam Stawecki. - Tomaszów Lubelski, 1992; *Tomaszowskie cmentarze* / Bolesław Cisło. - Tomaszów Lubelski, 1993; *Komendant Chłopskiej Partyzantki: mjr Franciszek Bartłomowicz „Grzmot” 1891-1964* / Zdzisław Spaczyński. - Tomaszów Lubelski, 1983; „Rocznik Tomaszowski” / kom. red. Bolesław Fus; *U źródeł i brzegów Szyszły (rzecz o Chodywańcach, Jarczowie, Jurowie* / Bury Marian. - [Tomaszów Lubelski], 2001 i in.), Biłgorajskiego Towarzystwa Regionalnego (*Dzieje Biłgoraja* / Jerzy Markiewicz, Ryszard Szczygieł, Wiesław Śladkowski. - Lublin, 1985), Towarzystwa Miłośników *Zwierzynca (Zwierzyniec miejsca pamięci narodowej : przewodnik* / Czesław Służewski, Janusz Tebinka. - Zamość, 1987, *Słoneczne niespodzianki* / Władysław Sitkowski. - Zamość, 1996), Tarnogrodzkiego Towarzystwa Regionalnego („Kwartalnik Tarnogrodzki”, 1999-).

Warsztat regionalny uzupełniają: księgozbiór podręczny, czasopisma regionalne i lokalne, dokumenty życia społecznego, grafika, zbiory ekslibrisów, kartografia, mikrofilmy, taśmy magnetofonowe, starodruki, kasety video, płyty kompaktowe i prace magisterskie o tematyce regionalnej.

W Dziale Informacyjno-Bibliograficznym są trzy stanowiska komputerowe, które zawierają bazy własne PiMBP oraz bazy Biblioteki Narodowej i dostęp do Internetu (od 2000 r.).

Główną część warsztatu bibliograficznego stanowi kartoteka regionalna w wersji kartkowej (ok. 39 561 opisów, nie uzupełniana już od 1997) i elektroniczna REGION (31 861 rekordów), informująca o materiałach znajdujących się w zbiorach biblioteki, ale i o tych które ukazały się, a nie zostały nabyte przez placówkę. Źródłem informacji o zbiorach są regionalny katalog komputerowy i tradycyjny katalog kartkowy.

Baza regionalna została założona w 1994 r. Rejestruje ona zawartość prasy regionalnej i krajowej (artykuły z czasopism), broszury, książki (opis rozdziału, fragmentu, niesamoistnej wydawniczo części książki) oraz czasopiśma, dokumenty życia społecznego i inne materiały dotyczące regionu. Baza REGION - artykuł zawiera 30 466 rekordów, książki 1431, czasopiśma 114 rekordów.

W wersji komputerowej dostępne są: kartoteka osobowa (1319 rekordów), zagadnieniowa (4602), bibliologiczna (2179) i repertuarowa (73). Komputerowe kartoteki informacji ogólnej powstały w 1998 r. Bazy liczą 8173 rekordy (dane na koniec września 2002 r.).

Baza REGION jest uzupełniana poprzez wprowadzanie opisów bibliograficznych z klawiatury z prasy bieżącej oraz poprzez retrokonwersję retrospektywną, tj. przetwarzaniem treści kart tradycyjnej kartoteki regionalnej do systemu komputerowego (w 1997 r. wprowadzono ok. 5282 rekordy) oraz poprzez konwersję opisów z innych baz.

W tworzeniu bibliografii regionalnej wykorzystuje się zintegrowany format MARC BN opisu bibliograficznego. Bazy są obsługiwane przez system MAK. Do opracowania rzeczowego jest stosowany język haseł przedmiotowych Biblioteki Narodowej i własny. Poszukiwanie materiałów bibliotecznych odbywa się poprzez indeksy: autorski, nazw korporatywnych, tytułów, tematów i określników, tytułów czasopism, recenzji, roczników, przedmiotowy, wydawcy druku, miejsca wydania, roku wydania druku, ISBN/ISSN.

Stosowane w systemie zasady opisu bibliograficznego są zgodne z normą PN-N-01152-01: 1982, PN-N-01152-2: 1997. Opisy wykonuje się w drugim stopniu szczegółowości i uzupełniane są automatycznie przez system o znaki umowne.

Baza REGION służy nie tylko do informacji bieżącej, umożliwia wydruk zestawień bibliograficznych na różne tematy.

Warsztat regionalny pozwala na sporządzanie bibliografii regionalnej. Opracowywany w Dziale Informacyjno-Bibliograficznym materiał bibliograficzny uzupełnia kolejne tomy *Bibliografii Lubelszczyzny*, która rejestruje piśmiennictwo dotyczące województwa lubelskiego, w tym powiatów: zamojskiego, biłgorajskiego, chełmskiego i tomaszowskiego.

Materiał zgromadzony w bazach umożliwił wydanie opracowań w wersji książkowej. Drukiem ukazała się bibliografia: *Akademia Zamojska: bibliografia* / Grażyna Markiewicz, Regina Pałczyńska, 1994, *Tarnogród 1567-1994: zestawienie bibliograficzne w wyborze* / Grażyna Markiewicz, 1995, *Prasa na Zamojszczyźnie: zestawienie bibliograficzne*, 1997, *Zamość 1580-1997: literatura w wyborze* / Grażyna Markiewicz, Robert Urban, oraz katalogi wystaw: *Szymon Szymonowicz – humanista i organizator Akademii Zamojskiej: katalog wystawy*, 1994, *Katalog wydawnictw księgarni nakładowej „Zygmunta Pomarańskiego i S-ki Sp. z o.o. w Zamościu* / Kazimierz Kowalczyk, 1996, *Ludzie Zamościa i Zamojszczyzny: bibliografia w wyborze* / Grażyna Markiewicz, Robert Urban, 1998.

Stanowiska komputerowe dla użytkowników biblioteki umożliwiają korzystanie z baz bibliograficznych, katalogowych i Internetu. Udostępniamy czytelnikom do przeglądania wszystkie bazy własne (KATALOG PiMBP, bazę RE-

GION) oraz bazy bibliograficzne Biblioteki Narodowej – „Przewodnik Bibliograficzny” za lata 1979 - 2002 (baza rejestruje publikacje z bieżącej produkcji wydawniczej RP) i „Bibliografia Zawartości Czasopism” za lata 1996-2002 (zawiera opisy artykułów z prasy), „Bibliografię Wydawnictw Ciągłych Nowych, Zawieszonych i Zmieniających Tytuł” za lata 1992-2002 (rejestruje opisy wydawnictw ciągłych). Użytkownicy Biblioteki mają również możliwość odpłatnego korzystania z Internetu w czytelni.

Utworzono też kartoteki faktograficzne: noty biograficzne (osób związanych z regionem z informacją o profesji i datami życia), konferencji naukowych (informującej o konferencjach o tematyce regionalnej organizowanych w latach 1981-2002 w układzie chronologicznym), miejscowości (powiatu zamojskiego, hrubieszowskiego, biłgorajskiego, tomaszowskiego po nowym podziale administracyjnym),

W działalności informacyjnej wykorzystujemy elektroniczne źródła informacji do poszukiwań materiałów o tematyce regionalnej. Służymy pomocą w zakresie posługiwania się bibliografiami oraz korzystania z baz komputerowych. W 2001 r. z usług Działu skorzystało 1835 użytkowników (pracownicy umysłowi - 732, studenci - 613, młodzież ucząca się - 361 oraz niezatrudnieni - 67).

Zbiory są udostępniane w formie prezencyjnej w czytelni (ogółem wypożyczono 4955 książek i czasopism, w tym regionalnych 2801). Wykorzystywane są także na wystawy organizowane przez samą bibliotekę i inne instytucje kultury.

Wystawy promujące region organizowano ze zbiorów własnych w hallu biblioteki. Ekspozycje prezentowały: osoby związane z Zamościem („Bernardo Morando (1540-1600) - budowniczy Zamościa”, „Działalność publicystyczna Stefana Pomarańskiego”, Pomarański Zygmunt (1898-1941) - muzyk, kompozytor, księgarz”, „Perec Icchock Lejb (1852-1915) - klasyk literatury żydowskiej”, „Aleksandra Wachniewska 1902-1989 - życie, ochrona przyrody”), poszczególnych ordynatów (cykl „Ordynaci Zamojscy”), miasta regionu. W lipcu i sierpniu są organizowane wystawy z myślą o turystach (np. „Miejscowości turystyczne Roztocza”, „Wędrowki po Roztoczu”, „Roztoczański Park Narodowy – przyroda i edukacja”).

Duże ekspozycje były organizowane w salach wystawowych Muzeum Okręgowego w Zamościu: „Szymon Szymonowic - humanista i organizator Akademii Zamojskiej” oraz z okazji 75- lecia WiMBP „Wydawnictwa Księgarni Polskiej Zygmunt Pomarański i S-ka w Zamościu”, „Znak Polaków - Orzeł Biały”. Zorganizowano również wystawę w Wyższej Szkole Zarządzania i Administracji: „Paweł - Sulmicki (1909 - 1980)”.

Bieżąca informacja o piśmiennictwie regionalnym publikowana jest na łamach „Bibliotekarza Zamojskiego” i „Zamojskiego Kwartalnika Kulturalnego”.

Regionalny warsztat zaspokajają potrzeby poznawcze młodzieży oraz zainteresowanych historią i współczesnością regionu.